

SUOMEN RUOTSINOPETTAJAT RY:N LAUSUNTO LUKIOKOULUTUKSEN YLEISIÄ VALTAKUNNALLISIA TAVOITTEITA JA TUNTIJAKOA VALMISTELEVAN TYÖRYHMÄN EHDOTUKSISTA

06. 02. 2014

Yleistä

no. / /

Opetus- ja kulttuuriministeriön 21.12.2012 asettaman työryhmän tehtävänä oli valmistella ehdotukset lukiokoulutuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden ja lukiokoulutuksen tuntijaon uudistamiseksi.

Suomen ruotsinopettajat ry (SRO) pitää tärkeänä, että lukiokoulutuksessa otetaan huomioon kulttuurisen monimuotoisuuden ja kielitietoisuuden edistäminen, mikä sisältyy myös tulevan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteisiin.

Oppiainerajat ylittävä integrointi on hyvä asia, mutta onnistuakseen se edellyttää syvällistä tietoa integroitavista aineista ja siksi on huolehdittava siitä, että integrointi suoritetaan sellaisessa lukio-opintojen vaiheessa, jolloin opiskelijoilla on riittävät tiedolliset ja taidolliset valmiudet siihen.

Lukion päätehtävä on valmistaa opiskelijoita korkea-asteen opintoihin. Suomen kaltaiselle pienelle, viennistä riippuvaiselle maalle tämä asettaa monia haasteita. Valinnaisuuden huomattava lisääminen opintojen tässä vaiheessa ei ole hyvä ratkaisu. Vääriä valintoja on hankala paikata jälkikäteen ja todellinen valinnaisuus toimisi vaan suurlukioissa. Lukionsa 2010-luvun lopulla aloittava opiskelija joutuu todennäköisesti työuransa aikana kouluttautumaan useampaan kertaan ja laajasta yleissivistyksestä on hyötyä.

Laaja valinnaisuus ja omien polkujen rakentaminen liian varhaisessa vaiheessa johtaa helposti siihen, että ryhmään sitoutuminen ja yhteisöllisyyteen oppiminen entisestään heikkenee. Laaja valinnaisuus vaikeuttaa myös luotettavien lukujärjestysten laatimista sekä opettajatarpeen pitkän tähtäimen suunnittelua ja pätevien opettajien saamista.

Suomella ei ole varaa jättää osaa ikäluokasta lukiokoulutuksen ulkopuolelle. Tämä riski on olemassa, jos valinnaisuutta lisätään ja tehdään täten pienten lukiodien toiminta mahdottomaksi. Suomen ruotsinopettajat ry pitää tärkeänä, että suomalaisilla nuorilla on mahdollisuus laadukkaaseen lukiokoulutukseen asuinpaikasta riippumatta. Pienemmillä paikkakunnilla peruskoulun ja lukion toiminta on usein järjestetty samoissa tiloissa tai lähekkäin, mikä takaa pätevän opetuksen mutta myös joustavan siirtymisen asteelta toiselle. Edellä mainituista syistä on tärkeää, että lukiokoulutuksen uudistuksen jälkeen maassa on kattava lukioverkosto turvaamassa koulutuksen tasa-arvoa. Lukion tuntijaon ja opetussuunnitelman perusteiden tulee olla sellaisia, että ne soveltuvat kaikenkokoiisiin lukioihin.

Työryhmä esittää kolme vaihtoehtoa (A; B; C) lukion tuntijaoksi. Uutta kaikissa malleissa on kaikille opiskelijoille tarjottavat yhteiset teemaopinnot. Vieraat ja kotimaiset kielet ovat oppiainerajat ylittävissä teemaopinnoissa luontevia kumppaneita. Teemaopinnot eivät saa kuitenkaan supistaa varsinaista kielenopetusta. Työryhmän ehdotuksissa korostetaan laajempien kokonaisuuksien hallintaa ja opetuksen eheyttämistä. Tavoitteet sinänsä ovat hyviä, mutta laajempien kokonaisuuksien hallinta edellyttää myös monipuolista ja syvällistä yleistietoa. Toimenpiteet vaativat siksi vielä tarkentamista.

Kieltenopiskelu

Hyvään yleissivistykseen kuuluu myös hyvä, laaja ja monipuolinen kielitaito. Laajan yleissivistyksen ja monipuolisen kielitaidon omaavat, yhteistyökykyiset ja muutoksiin avoimesti suhtautuvat korkeakoulututkinnon suorittaneet nuoret ovat siitä paras tae. Vieraiden kielten opiskelijalle laajat

yleistiedot ovat suureksi avuksi. Siksi Suomen ruotsinopettajat ry pitää tärkeänä, että suomalaisen lukiolaisen opintoihin on kuuluttava riittävä määrä reaaliaineiden opintoja.

Työryhmän esittämät tilastot A- ja B-kielten opiskelijamääristä eivät tule yllätyksenä kielikeskustelua seuranneille. Vuodesta 2008 vuoteen 2011 A-saksan suorittaneiden osuus koko lukion oppimäärän suorittaneista on vähentynyt 27 prosenttiyksikköä. Myös A-ranskan suorittaneiden osuus on vähentynyt lähes 17 prosenttiyksikköä. Sama kehitys näkyy B-saksan ja B-ranskan opiskelijamäärissä. Valitettavasti aiemmin tehty perusopetuksen tuntijakopäätös vaikuttaa osaltaan siihen, että kieltenopiskelu vähenee entisestään.

Työryhmän esityksessä (s. 21) todetaan, että opiskelijoilla on korkeakouluopintoihin liittyviä perusvalmiuksien puutteita matematiikan hallinnassa, suomen kielen kirjallisessa osaamisessa, ruotsin kielen ja yhteiskunnallisten asioiden ymmärtämisessä. Nykyinen esitys ei ole tuomassa tilanteeseen parannusta. Suomen ruotsinopettajat ry on huolissaan, miten nykyresurssein voidaan turvata esim. perustuslain edellyttämät viranomaispalvelut. Ei riitä, että palvelua saa omalla kielellä; viranomaiskielen pitäisi olla asiallista, selkeää ja ymmärrettävää (Hallintolaki 9 §).

Esityksessä ei ole myöskään huomioitu sitä, että perusopetuksen uudessa tuntijaossa A1-kielestä siirretään yksi vuosiviikkotunti ja B1-kielestä kaksi vuosiviikkotuntia vuosiluokilta 7-9 vuosiluokille 3-6 ilman kokonaistuntimäärän lisäämistä. Tämä vaikuttaa perusopetuksen päättövaiheessa kielitaidon kapenemiseen, mikä olisi pitänyt huomioida esimerkiksi kolmantena valtakunnallisena syventävänä kurssina A1- ja B1-kielissä, jos nykyisistä taitotasotavoitteista halutaan pitää kiinni.

Suomen ruotsinopettajat ry odotti, että työryhmä olisi etsinyt todellisia vaihtoehtoja kieltenopetuksen monipuolistamiseksi. Yksikään työryhmän tekemistä esityksistä ei tuo parannusta kieltenopetuksen huolestuttavaan nykytilaan. Työryhmä olisi voinut esitystä tehdessään selvittää, olisiko ollut esimerkiksi mahdollista velvoittaa lyhyen matematiikan opiskelijoilta vähintään neljän kurssin verran jonkin muun vieraan kielen opintoja kuin A1-kielen ja toisen kotimaisen.

Kaikissa esitetyissä malleissa todelliset mahdollisuudet vapaaehtoiisiin kieliopintoihin ovat heikommalla kuin voimassa olevassa tuntijaossa. Tällä hetkellä ruotsi on A2-kielistä kaikkein suosituin, ja sen merkitys alueellisesti on suuri. Suomen ruotsinopettajat ry pitää tärkeänä, että kaksikielisillä alueilla säilyy edelleen mahdollisuudet ruotsin opiskeluun A2-kielenä, varsinkin kun kieliopintojen varhentaminen yläluokilta alaluokille uhkaa vähentää yleisesti A2-kielen valintoja.

Nykyisessä tuntijaossa 47–51 kurssin lisäksi opiskelijan pitää suorittaa vähintään 10 valtakunnallista syventävää kurssia, jotka ovat voineet olla opiskelijan niin halutessa valinnaisen vieraan kielen opintoja. Esitetyissä malleissa valtakunnallisia syventäviä opintoja on jo kiinnitetty luonnontieteellisiin opintoihin, humanistis-yhteiskuntatieteellisiin opintoihin sekä taito- ja taideaineisiin niin runsaasti, että lukiolaisen vapaasti valittavien opintojen määrä kapenee nykyisestä. Valinnaisuus toteutuu esitetyissä malleissa eri oppiainepakettien tai korien sisällä.

Suomen ruotsinopettajat ry pitää tärkeänä, että A- ja B-kielissä muiden oppiaineiden tapaan koulutuksen järjestäjä veloitetaan tarjoamaan koulukohtaisia syventäviä opintoja. Saman veloitteen tulee koskea myös matematiikkaa.

Suomen ruotsinopettajat ry pitää valinnaisuutta hyvänä, sillä se on aiemmin merkinnyt lisää opiskelijoita valinnaiskieliin. Esitetyissä malleissa valinnaisten kielten osuus on nykyisessä tuntijaossa supistumassa vähintään seitsemän kurssia. Koulun tasolla on myös otettava huomioon eri kurssien sijoittaminen kurssitarjottimeen. Kun eri korien kurssit sijoitetaan kurssitarjottimeen, valinnaisille kielille on kurssitarjottimessa yhä vähemmän tilaa, mikä voi johtaa jopa kieliohjelmien karsimiseen.

On hyvä, että opiskelijalle, joka on vapautettu lukiolain 13 §:n perusteella toisen kotimaisen kielen opiskelusta, voidaan tarjota mahdollisuus opiskella toista kotimaista kieltä lukiossa alkavan B-oppimäärän

mukaisesti. Opiskelijalla tulee olla subjektiivinen oikeus B-oppimäärän opintoihin. Asia ei voi kuitenkaan jäädä koulutuksen järjestäjän päätettäväksi. Toisen kotimaisen B-oppimäärän järjestäminen ei saa vaikuttaa muiden B-kielten tarjontaan. Alueellinen tasa-arvo opetuksen saatavuudessa on mahdollista toteuttaa nykyaikaisten oppimisympäristöjen avulla.

Nykyisin koulutuksen järjestäjälle säädetty velvoite tarjota vähintään 16 kurssia muita kieliä ehdotetaan määriteltäväksi nykyistä tarkemmin: tuntimäärä olisi jaettavissa kahdelle kielelle siten, että molempia olisi tarjottava vähintään kahdeksan kurssia. Suomen ruotsinopettajat ry:n mielestä ehdotuksen tavoite parantaa opiskelijan oikeutta saada vähintään kaksi vierasta kieltä opiskeltavakseen on hyvä. Muutos ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että kieliohjelmia supistettaisiin kahden kielen kahdeksan kurssin veloitteen varjolla, eikä myöskään siihen, että kouluissa nyt tarjottavat koulukohtaiset soveltavat, ei päättötutkintoon tähtäävät kurssit (esim. kiina tai japani) jätetäin kieliohjelmista pois. Muutosta valmisteltaessa tulee myös ottaa huomioon alueellisen tasa-arvon toteutuminen.

Kielten opiskelu on oivallinen tapa kartuttaa sosiaalisia taitoja ja siihen sisältyy aina tärkeänä osana kulttuurien tuntemus. Nämä ovat erittäin tärkeitä taitoja tulevaisuuden tekijöille. Siksi on huolestuttavaa, että kielten opiskelu entisestään kapenee ja Suomen kielivaranto rapautuu.

Kielet ovat avain maailmaan. Lukiolaisella pitäisi olla opinto-ohjelmassaan kolme kieltä, esim. vähintään 3-4 kurssin opinnot jostain kielestä A1 ja B1-kielten lisäksi. Yhteiskunnan ja työelämän kannalta edullisempi vaihtoehto on se, että kieliä opiskellaan laaja-alaisemmin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Suomen kielivarannon turvaaminen ei voi olla yksin korkeakoulujen ja yliopistojen tehtävä.

Lopuksi

Mallit A ja B edellyttävät myös opiskelijoilta kypsyttää tehdä opintoihinsa liittyviä päätöksiä hyvin aikaisessa vaiheessa. Päätöstensä tueksi opiskelijat tarvitsevat entistä enemmän henkilökohtaista ohjausta niin lukiossa kuin jo perusasteella, jossa tehdään ensimmäiset lukion ainevalinnat.

Mallin C heikkoutena on, että se ei juuri muuta tilannetta nykytilanteeseen nähden, vaikkakin se turvaisi yleissivistyksen paremmin kuin mallit A ja B. Siksi on tärkeää vielä pohtia, vastaako korimalli todella parhaiten tulevaisuuden tarpeisiin.

Tuntijakoesitykseen ei ole sisällytetty lukion erityisopetuksen järjestämistä. Erityisopetuksen tarve on kuitenkin lisääntynyt ja on erittäin tärkeää, että opiskelija saa heti lukio-opintojen alusta lähtien tarpeensa mukaista erityisopetusta. Suomen ruotsinopettajat ry esittää, että erityisopetus mainitaan lukion lopullisessa tuntijaossa ja kiinnitetään enemmän huomioita opiskelijan henkilökohtaiseen ohjaukseen.

Monet reaaliaineet tukevat kieltenopetusta mm. historian, kulttuurin ja maantuntemuksen osalta. Reaaliaineet ja kielet muodostavat yhdessä luontevia kokonaisuuksia oppiaineita ylittävien teemojen käsittelyyn. Suomen ruotsinopettajat ry pitää tärkeänä näiden oppiaineiden opiskelua. Lisäksi uudessa tuntijaossa tulee säilyä niiden oppiaineiden opetusta, joita ei opeteta perusopetuksessa.

Lukiokoulutuksen uudistamiseen on varattava riittävästi resursseja. Kuntien taloudellinen tilanne ja opetukseen kohdistuvat leikkaukset eivät lupaa hyvää. Opetussuunnitelmien laadintaan tulee olla tarpeeksi aikaa, ja pidämme epärealistisena tavoitteena ottaa uudet opetussuunnitelmat käyttöön 1.8.2016 alkaen. Uudistaminen edellyttää opettajien täydennyskoulutusta ja uusia opetusmateriaaleja. Lisäksi opetussuunnitelmatyölle on varattava riittävästi aikaa, koska siellä kaivataan mm. kielten osalta suuria muutoksia niin oppisisällöissä kuin opetusmenetelmissäkin. Kielitaito ja kulttuurien tuntemus on avain maailmaan ja nyt pitäisi keskustella siitä, millaista kielitaitoa tulevaisuuden työntekijöiltä edellytetään ja miten lukiokoulutus parhaiten vastaisi tähän haasteeseen. Suomen ruotsinopettajat ry pitää tärkeänä, että

lukion uusi tuntijako turvaa mahdollisuuden kahden pitkän kielen opiskeluun kaikille lukiolaisille koulun koosta ja asuinpaikasta riippumatta.

Lausunnon keskeinen sisältö

Lukiokoulutuksen tuntijakouudistuksen yhteydessä on taattava, että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan säästöt eivät kohdennu näihin rahoihin. Nyt esitetyt mallit eivät tuo parannusta suomalaisen kielitaidon kaventumiseen ja esitykseen liittyy monia ratkaisemattomia yksityiskohtia, kuten useammassa oppiaineessa korkeakouluopiskelijoilla todetut perustaitojen puutteet. Esityksen aikataulu ei myöskään anna riittävästi aikaa opetussuunnitelmatyöhön ja opettajien täydennyskoulutukseen. Nykymuotoisena esitys heikentäisi edelleen maamme kielivarantoa ja monipuolinen vahva kielitaito olisi tulevaisuudessa yhä harvemman suomalaisen nuoren pääomaa. Esitetystä korimallista ei myöskään ole syytä pitää kiinni, jos se estää järkevän, yleissivistävän tuntijaon laatimisen ja lukion pedagogisen uudistamisen. Esitykseen liittyviin ongelmiin on etsittävä ratkaisuja ennen lopullisen asetuksen käsittelyä ja hyväksymistä.

- SRO pitää tärkeänä, että lukiokoulutuksessa otetaan huomioon kulttuurisen monimuotoisuuden ja kielitietoisuuden edistäminen, mikä sisältyy myös tulevan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteisiin.
- SRO edellyttää, että tuntijaossa huomioidaan lukion päätehtävä: valmistaa opiskelijoita korkea-asteen opintoihin.
- SRO edellyttää, että maassamme on jatkossakin lukioverkosto, joka turvaa koulutuksen tasa-arvoa ja tuntijaon, joka soveltuu kaikenkokoisiin lukioihin.
- SRO edellyttää, että uuden tuntijaon pitää taata laaja yleissivistys, johon kuuluu myös laaja ja monipuolinen kielitaito.
- SRO pitää tärkeänä, että opiskelijalle, joka on vapautettu lukiolain 13 §:n perusteella toisen kotimaisen kielen opiskelusta, voidaan tarjota mahdollisuus opiskella toista kotimaista kieltä lukiossa alkavan B-oppimäärän mukaisesti.
- SRO edellyttää, että lukion tuntijaossa huomioidaan peruskoulun tuntijaossa tehty A1- ja B1-kielten varhentamispäätökset.
- SRO edellyttää, että hallitusohjelman tavoite kansalliskielten aseman vahvistamisesta toteutuu.

Helsingissä 5.2.2014

Suomen ruotsinopettajat ry

Liisa Wallenius
puheenjohtaja

Suomen ruotsinopettajat ry
Ratamestarinkatu 11
00520 HELSINKI
(09) 875 2084
svenska@suomenruotsinopettajat.fi
www.suomenruotsinopettajat.fi